

trū regū beatorū demonstravit
quorū duo corpora scz Melchi
or et Balthasar a patriarchā
thoma et dño in dōz p̄bitero
iohe et alijs illaz terraz et paz
cūm p̄ncipibz et prelatīs ad
āplandū honore dei et dñum
cultum miraculose et studiose
impetrauit. et quia tunc pro p
te romano imp̄io pertinebat
et omnes vnanimiter audierūt
et sciuerūt quanta mira et mag
nalia deus per helenam fuisset
operatus: sibi ipsorum duorum
regum corpora benigne et reue
renter tradiderunt et dimiserūt
Corpus vero Jaspas tercij
regis nestorū hereticū de reg
no ip̄si Jaspas regis nati sub
eorum potestate habuerunt et
in sua nequicia et heresi perdu
rantes dudum vsqz ad sāgu
nem dare resisterunt ob inui
diam et negauerunt. Nam id
ad meliorem et forciorem et ma
iorem insulam Indie nomine
egrysoulla de qua Jaspas eti
am rex insule vocabatur suū
corpus trāstulerunt et secretis
fine absconderunt. **V**eneā
bilis helenā habitis itaqz du
orū regū corpibz volēs ipsos
tres h̄re indiuisos p̄ multos
sollēnes legatos p̄cibus ipor
tunis et muneribz multis ap̄d
potētiōres insule et ipsorū ne

sternorū ordinari et obti
nuit qd corpus thome apostoli
qd tunc etiā ibidem impetraue
rat p̄ corpe Jaspas tercij regis
dedit et p̄mutauit et idem ip̄uz
corpz thome apostoli nestoris
bis est ablatū et ex certis causis
ip̄s totidē restitū. h̄ in p̄sen
tem diē adhuc est cōmune va
ticanū in omnibz partibus
illz qd adhuc corpz thome apo
stoli eis t̄cia vice debeat aufer
ri et colome apud trū regū
corpa trāstulerunt et ibidē p̄petue
p̄manere put adhuc interius
audiet

Ca. xli.

Queterū dum itaqz cor
p̄ Jaspas ethiōpis
tercij regis de insula
portaret et alijs duobz regum
corpibus iungeret: extunc tal
et tāta odoris fraglācia et suau
tas ab eis exiuit qd omnes a lon
ginq̄ venētes suauitatis odo
re replebātur et reficiebātur et
sēciebāt. et extūc venerabil
helenā ipsa trū regū corpa in lo
culo ditissimo in maiore et no
biliore filij sui ciuitate quā fū
dauerat constantinopolim q̄ est
caput grece cum maxia exul
tatione et reuerēcia cū alijs dñis
reliquis q̄s hic inde impetraue
rat et congregauerat transporta
uit et ab omnibus populis ad
hec ibidē specialit̄ congregatis et

convocatis cum ymnis et laudi-
 bus prout decuit multum ho-
 norifice sunt recepta et ibidem
 in ecclesia sancte sophie reueren-
 ter collocata et ab omnibus ve-
 nerata. **¶** Et est sciendum quod
 ecclesia sancte sophie in constan-
 tinopoli est ultra modum pre om-
 nibus ecclesiis in mundo multum
 magis et laetata quod navis mag-
 na omnibus velis suis explica-
 tis et extensis in ea se posset co-
 mode vertere et gyrae et ipsa ec-
 clesia ibidem vocatur ecclesia san-
 cte sophie quod in greco dicitur
 verbigene et ut supradictum est
 omnes ecclesie metropolitane et ca-
 thedrales in oriente ad sanctam
 sophiam vocantur quia constantinus
 fundavit et eius maxime
 marmoreas columnas cum ad
 iutorio dei cum infante solus le-
 uavit et diversis alijs plurimis
 ornamentis decoravit. **¶** Et in ipsa
 ecclesia est tunica domini incon-
 futilis et clavis domini et pars
 colonne ad quam ihesus fuit li-
 gatus et flagellatus et quod pluri-
 me alie et diverse reliquie vene-
 rande de quibus grecis non est
 cura. **¶** Et temporibus sancti lodewici
 regis francorum adhuc corona
 domini spinea in ea remansit
 et tunc temporis turchi et sara-
 ceni constantinopolim et imperi-
 um grecorum multum destruxe-

runt et imperator tunc auxilium
 sancti lodewici imploravit qui
 multa perditam et devastatam cum
 auxilio dei recuperavit et pro suis
 expensis tunc imperator sancto
 lodewico ipsam coronam spineam
 tradidit et obligavit que cum
 grecorum maxima lamentati-
 one et francorum exultatione in
 crastino beati laurencij ad na-
 vigium fuit ducta et ab villa pa-
 risiense translata quam greci ad-
 huc recuperare sperant in presen-
 tem diem. **¶** Ceterum in hac
 ecclesia sancte sophie magis stat
 columna marmorea supra quam
 stat ymago imperatoris eque-
 stris enea optime deaurata et
 habet pomum rotundum modo
 temporalis in sinistra et contra ori-
 entem rebellibus saracenis quam
 si minas dextera. **¶** Et iuxta et sub-
 tus hanc columnam venerabilis
 helena ipsorum trium regum
 corpora in loculis diversimode
 ornatis honorifice specialiter
 collocavit et cum ista trium re-
 gum corpora in hac ecclesia in civi-
 tate itaque essent collocata extunc
 a longinquis terris et partibus
 ab omnibus populis humiliter
 et deuotissime sunt visitata et
 longo tempore venerata et ad
 eorum reliquias confluentibus
 deus dona sue misericordie mul-
 timode est largitus et per ea multa

mirabilia operatus. Nam omnes qui in fide et deuotione eorum auxilium implorabant a qua cumque tribulatione in terra vel in mari detinebantur: eorum meritis deus liberauit. **P**ost obitum et decessum gloriosi constantini et venerabilis helene iuliano apostata regnante: ex tunc idolatria et gentilitas repullulauit et grauissima persecutio gladii in christianos et martires temporibus longis prout in passionibus diuersorum martirum et alijs libris plenius reperitur et ipsa persecutio gladii contra martires cessante: ex tunc cepit in vniuerso mundo alia de nouo persecutio hereticorum et scismaticorum diuersorum errorum contra catholicos et fideles. Et ipsa persecutio hereticorum et errorum fertur durior et inhumanius fuisse persecutioni gladii anteriori: ut fides christiana et catholica tanquam triticum cribraretur ut nulla puluis errorum in ea de cetero remaneret et in hac tribulatione greci licet habuissent copiosissimos sanctos et egregios doctores et romanos pontifices de grecia natos: tamen ab ecclesia romana in articulis fidei prout inferius audietur recesserunt et sibi proprium patriarcham prefecerunt et ele-

gerunt cui ab illo tempore in omnibus et per omnia ut nos domino papa usque in presentem diem obediuerunt et in hac tempestate corpora et reliquie ipsorum trium regum absque aliqua reuerentia et in nullius cura permissa sunt. **V**nde dominus greciam et armeniam tradidit in manus saracenorum et persarum qui has terras multum destruxerunt quas mauricius primus imperator romanorum ex grecis cum auxilio medypolanensium recuperauit. **V**nde prout fertur eiusdem imperatoris consilio ipsa trium regum corpora cum alijs reliquijs postmodum fuerunt translata. **E**t legitur quod manuel grecorum imperator eustorgium uirum religiosum et prudentem natione grecum in legatione medypolanum misit et prudens erat et apud imperatorem potens ipsum in archiepiscopum medypolanensem elegerunt et ipsorum preceptis et imitatione ipsa trium regum corpora de quibus tunc nullus nullum curauit ab imperatore inuentum et secum mediolanum reuere ter transportauit. **E**t in ecclesia specialiter quod nunc est in medio predicatorum cum precibus et laudibus cum omnibus populo honorifice collocauit ubi etiam de precibus ipsorum merita locis temporibus prout in locis prioribus multa mirabilia et virtutes operatur.

Anno vero dñi. M. c. lxxiiij. civitas mediolanens̄ Frederico p̄mo imperatori rebellavit quā impator destruere p̄posuit et circumvallavit. Unde meliores et nobiliores et maiores in civitate paucis scientibus ip̄astrum regū corpa secretissime absconderunt. et cum impator auxilio Reynaldi archiep̄i coloniens̄ et aliorū principum et dñorum mediolanuz obsedit cepit et expugnavit. Extūc Reynaldus archiep̄us coloniens̄ palaciū domini assonis de turri quē impator p̄ alijs om̄ib⁹ exosū habuit cepit et intrauit et ad manus suas obtinuit. Qui domini assonis secretum accessus ad Reynolduz coloniens̄ archiep̄iscopū p̄cepit. qui dñm securus et secreta ad archiep̄m remisset ipsum p̄cepit ut si sibi quādam apud impatorem posset et vellet impetrare. extunc sibi trum regū corpa cum alijs reliquijs vellet dare et abscondita demonstrare. Qd̄ cum Reynald⁹ archiep̄s coloniens̄ fecisset et p̄fecisset. extunc sibi ip̄as reliq̄as dedit et demonstravit q̄s cū habuisset extūc p̄ suos fideiiores et secretiores statim versus coloniā direxit et destinauit quod postmodū impatori indicavit. et tunc p̄mū ip̄as reli

quias ab impatoe postulavit p̄cepit et impetrauit et distulit imperatori p̄indicare. nam ip̄as reliquias venerandas dubitavit se posse impetrare et extunc archiep̄us ip̄astrum regum corpa cum alijs reliquijs coloniā publice et honorifice transtulit et ab om̄i populo cum hymnis et laudibus recepta in eccl̄ia sancti petri ibidem reuerēter collocavit p̄ quas deus ibidem quā plurima mirabilia et virtutes in presentē diem operat⁹ et a principibus et nobilib⁹ et diuersis populis deuote venerantur et a longinquissimis terris p̄tibus et p̄uincijs cū maximis reuerencijs queruntur et visitantur. **L**egitur em̄ in quibusdam libris q̄ postq̄ ip̄astrum regum corpa de constantinopoli in mediolanū et de oriente in occidentem fuerunt translata q̄ tunc om̄ium hereticorum et scismaticorum errores et opiniones quibus lib̄ardia tuscia et apullia et vniuersa terra fuit infecta p̄ declaracōem et expoficōem trum munez que ip̄i reges domino obtulerunt fuerunt confusi et conuicti ac fundit⁹ prout sequitur annichilati. **I**n auro thue et mirra per istastrum munez genera in vno eodemq̄ x̄po diuina maiestas et

regia potestas et humana mortalitas intimatur. ¶ **T**ertium enim pertinet ad sacrificium Aurum ad tributum. Et mirra pertinet ad sepulturam mortuorum. omnia hec sancta fides christo veraciter offerre non desinit dum unum eundemque verum deum verum regem verumque hominem credit. ¶ **I**n oblatione thuris confusus est arrianus qui soli patri sacrificium offerre intendebat. ¶ **I**n oblatione mirre confusus est manicheus qui christum vere mortuum pro nostri salute non credebat. ¶ **I**n auro simul utrumque confusi sunt. quia manicheus de semine dauid secundum carnem natum non credit regem. arrianus deo unigenito naturaliter mittitur servitute proinde non expietur regem a quo per fidei regatur. sed a quo per infidelitatis crimine puniatur. quia ab uno divinitatis et ab altero veritas carnis denegatur. ¶ **I**n hisdem etiam muneribus confusus est nestorius qui christum in duas personas dividere nititur cum videat magos non alio deo et alio homini eadem munera suppliciter obtulisse. non ergo dividatur in personis que non est divisus in domis. Propterea unus idemque istis muneribus adoratur ut unus idemque

deus et homo cognoscatur. ¶ **C**eterum in quali et quanta reverentia hi tres reges que domino munera obtulerunt et honore habeantur in omnibus terris et provinciis in oriente et ab omnibus regibus principibus et nobilibus et omnibus populis ibidem venerentur est sciendum. Quod presbiter iohannes dominus in doruz et omnes reges sub eius imperio et rex georgie superioris et rex georgie inferioris et omnes alii reges christiani hi omnes in die epiphanie sicut in die coronacionis eorum vestimentis regalibus et aliis ornamentis in honore trium regum beatorum sunt ornati et coronati et tribus vicibus in missis offerunt oblationes. videlicet in introitu missae. offertorio et comunione offerunt aurum thuris et mirram cum maxima humilitate et devocione et alii principes et nobiles quivis pre alio se ornat. putatur esse maioris nobilitatis et facultatis et etiam offerunt ter in missis oblationes. ¶ **I**tem in quali et quanto honore et reverentia hi tres reges gloriosi habeantur ab omnibus hereticis et schismaticis in omnibus provinciis et partibus orientis que adhuc ibidem degunt et permanserunt. est sciendum quod in oriente et omnibus partibus ultramarinis fides christiana in diversas

partes et hominum sectas est di-
 uisa sicut huius homines quorum
 nomina subsequuntur. **N**ubya-
 ni. **S**oldimi. **N**estorimi. **L**a-
 timi. **I**ndi. **A**rmieni. **G**reci. **S**i-
 riam. **G**eorgiani. **J**acobite.
Nicolaite. **C**opti. **P**simi. **M**a-
 romini et **N**adopolos et ex his
 omnibus christianis ibidem super-
 ones predictos homines et he-
 reticos preter in ipsorum hereti-
 corum propriis terris et regnis se-
 habent principatum et vocan-
 tur ibidem propterea latini quia
 missas et horas et diuinum officium
 cantant et legunt et agunt in
 latino sicut in partibus istis.
 sed multo sollempnius in die epi-
 phanie diuinum officium pagunt
 quam in partibus istis et cantant eu-
 gelium in missis per notas spe-
 cialibus melodis. **I**te nubya-
 ni sunt homines de regnis
 arabie et nubye in quibus reg-
 nauit melchior qui domino aux-
 obtulit nati. et hi per ceteris
 christianis in fide stabiles perman-
 serunt. Et sicut melchior domi-
 no rex eorum domino aurum ob-
 tulit. itaque nubyanii homines
 de regnis eorum nati ipsum in fi-
 de splendide sunt secuti. nam si-
 cut aurum in camino ignis po-
 situm non minuitur. nec aliquo
 erugine vel rubigine potest con-
 sumi. sic isti homines nubyanii

aliqua heresi non poterant cor-
 rumpi. unde specialiter ibidem
 nubyanii vocantur et in omnibus
 partibus ibidem christianorum
 volunt exinde per alios habere pre-
 rogatiuam et habent pre alios
 christianis in honorem sui regis
 in presertim diem. et quocumque
 tendunt in simul pergunt in tur-
 mis et ob specialem reuerentiam
 in omnibus locis christianorum ha-
 bent per se ecclesias speciales et ci-
 miteria in quibus specialiter
 sepeliuntur. sicut frisones agra-
 gam. et horum presbiteri cum co-
 romis aureis vel deauratis sunt
 eorum facultatem ad altare coro-
 nati accedunt reuerenter. et hoc
 faciunt in signum trium regum
 qui domino coronati munera
 reuerenter obtulerunt. **I**te
 soldimi sunt homines de regnis
 godolpe et saba in quibus reg-
 nauit balthasar qui domino
 thus obtulit nati. **N**on pro parte
 in fide fuerunt corrupti et a
 quodam heretico nomine sol-
 dimus pueri et habent se pro
 parte ad ritum grecorum et partem
 habent heresim et utuntur litteis
 caldayis. et habent pro se pro-
 prium ydioma et hi in partibus
 orientis inter ceteros et pre ce-
 teris christianis non habent tales
 et tantam reuerentiam et prero-
 gatiuam sicut nubyanii. nam

ficut ipsi fidem plene nō custo-
dierunt nec seruauerūt. sed si-
cut **B**althasar dñō q rex eorū
thus obtulit cuius odor in ig-
ne quibuscūq; alijs mixturis
totaliter non tollit nisi ipsius
odor sendatur q odoret. itaq;
tam ab hñs soldanis fides p-
heresim nō est totaliter aboli-
ta licet in ipsis aliquatū sit
corrupta q p̄sbiteri eorū cu; au-
ro q dyacomī cum thure q sb̄
dyacomī cū mirra ad altaē ac-
cedunt dum celebrare missas
intendūt q hoc faciūt in signū
q tres reges domino aux̄ th?
q mirrā obtulerūt. ¶ Cetera
hoies nestorini de regnis thar-
fis q insule egyptouille nati in
quib? **J**aspar ethiops qui do-
mino mirrā obtulit in omib?
ptibus q terris oriētis nestori-
ni vocantur. nam a quodā he-
retico nomine nestorius fuerit
corrupti q pueri. hñ irreuoca-
biliter a fide catholica p heresim
tōlit recesserūt q apostataue-
rūt naz sic mirra quā **J**aspar
rex eorū domino obtulit nullis
alijs mixturis potest obdulca-
ri. sic hñ nestorini a nullis do-
ctorib? uel p̄dicatorib? ab eo-
rum heresi nunq̄ potuerūt nec
adhuc poterūt reuocari. Et hñ
tres reges in nulla habēt peni-
tē reuerēcia. hñ quādo ep̄i eorū

• consecrant q ordināt p̄sbiteros
recipiunt ab eis sacramētum
q omes pfiliarios q fautores de-
beant in omib? missis eorum
anathematizare q excomūica-
re quoz cōsilio q auxilio ipsis
corp? **J**aspar regis fuit abla-
tum q hñ in omib? ptib? ori-
entis omnibus alijs xp̄ianis
sunt exosi q despecti q eorū he-
resi circa quadraginta regna
fuerunt infecta q sunt p maio-
ri parte ethiopes nigri q i ter-
ris ipsorū q regnis in ecclesijs
eorū pingūt q deum q suā nrēz
q tres reges q sandū thomaz
nigros q dyabolos albos i de-
spectū aliorū put inferi? plura
de ipsis audiētur. ¶ **I**te indi-
de regnis p̄sbiteri ioh̄is nati
sūt boni xp̄iani q habent p se
p̄riarchā q thomas uocat cui
ipsi i omib? q p omia obediūt
ut nos dño pape q p̄sbitero io-
h̄am obediūt ut nos impato-
ri uel regi q loz āboz habita-
tio est in ciuitate seuwa q ip̄i
tres reges decesserūt q de sepul-
chro fuerunt excepti q ad alia
loca deportati q dum istorū in-
doz ep̄i ordināt p̄sbiteros: ex-
tūc b̄ndicūt ignē i quē ponūt
ferz acutissimuz q cū ip̄o fer-
ro b̄ndicto acuto feruentissio
scindūt p̄sbiteros ordināt
p frōtē q nasi deorū vlq; ad

ossa nuda et hoc faciunt in signum quod spiritus sanctus in igne descendit in discipulos et hiis scissuris in partibus illis presbiteri discernunt et cognoscuntur sicut in partibus istis coronis raris et horum presbiteri dum missas celebrant pendunt super altare coronas aureas vel deauratas et tunc presbiteri dyacomis vel subdyacomis ex tribus viis separatim ad altare reuerent accedunt et hoc faciunt in signum quod tres reges de tribus regnis et viis in bethleem ad dominum adorandum ad presepe in unum stella duce simul conuerunt.

Item presbiteri grecorum sunt uxorati et habent longos crines et non credunt spiritum sanctum a patre et filio procedere sed solum a patre. Item non credunt esse purgatorium et hiis articulis ab ecclesia romana sunt diuisi et dum missam celebrare intendunt tunc sciunt de pane fermentato hostias que dicitur consecrandam quam in discum aureum vel argenteum ponunt et super ipsam oblataz ponunt stellas in modum tripodis flexam cum pannis odoriferis et mundissimis tectam et post offertorium ponunt discum cum oblata et stella super caput et cum thuribulis et candelis cum ma-

xima reuerencia per ecclesiam circueunt usque ad altare. tunc omnis populus in ecclesia partem cadit in terram et hoc faciunt in signum quod tres reges dominum cum muneribus quesierunt quos stella ad presepe perduxit. Item siryani sunt homines de regno iudee nati nam illa terra circa iherusalem que olim iudea vocabatur nunc siryia dicitur unde ipsi homines siryani nuncupantur et non habent multum de heresi et in partibus illis christiani de cinctiua vocantur quia panno lineo sunt cincti in progatuum quod de regno iudee sunt nati et hiis vigiliam beate barbare cuius corpus in babilonia soldani quiescit cum maximo gaudio sic in istis partibus vigilia sancti martini deducunt et tunc unus annus mittit alteri caulium et aliarum herbarum semina que in ipso anno in ortis debent seminari et hiis coram iudicibus eorum iurant per euangelia et sanctos tres reges sicut iuratur in partibus istis ad sanctos in iudicibus et hoc faciunt in honorem trium regum beatorum quod in regno iudee unde ipsi sunt nati dominum quesierunt et adorauerunt. **I**tem armeni sunt christiani in armis strenuissimi et multos antiquos errores postposuerunt et ritus

pueros iā dimiserūt. nā i vigi
lia pasche carnes comedē. sive
ueit di cētes q̄ dominus sabbo
surrexit a mortuis et p̄sbiteri i
cōsecracōib⁹ ad vinuz oleū ad
diderūt. s̄ nūc quotidie ad fidē
eccē romāe accrescūt et ep̄i eo
rum et p̄sbitei ab episcopis lā
tinis cōsecrant et ordinant et eo
rū missas et p̄facōes cantāt me
lodya latinoꝝ et isti armeni i
differēter p̄ om̄ia vtūtur bitu
vestimētoꝝ et pilleis in capite
in presentē diē in mō et forma
put tres reges fuerūt vsi et in
duti quādo in iherusalē dñi q̄
fierūt et in regnis eorum sunt
vsi dū vixerūt. ¶ Itē georgia
ni sunt hoies de regno georgie
supiori nati et hñ p̄ magna p̄
te habēt se ad ritū grecoꝝ. sed
in heresi nō sunt obstinati. vo
cant ibidē georgiam. naz quo
cūqz tendunt semp in turmis
vt frisonēs vl vngari siml̄ ice
dunt et semp hñt vexillū cum
ymagie b̄ti georgij depictum
et sūt xp̄iani i armis strēuissi
mi et sūt vicini ciuitati Verbe
vbi habet corp⁹ maglōmeti
sarracenoꝝ. p̄p̄ete et habent p̄
se p̄p̄um p̄deoma et habent ar
chiep̄m q̄ est in monte syna i
claustro scē katherine cui ipsi
p̄ oia obediūt vt nos domino
pape et ipsoꝝ religiosi habent

se ad ordiem s̄cti atlonij vel
macharij et p̄ onem terraz sol
dā tūseūt absqz aliquo tribu
to vel impedimēto vt vicinis
suis alijs sarraceis sint amica
biliores et m̄iores et vbi cūqz
incedūt religiosi vel seculares
semp cantāt canticū de tribus
btis regib⁹ et eoz meitis et sig
nis. ¶ Itē sūt alij xp̄iani q̄ et
am georgiam vocatur. qz sunt
nati de regno georgie inferio
ris qd̄ nūc regnuz abeas voca
tur et dicūt q̄ sit terra p̄ om̄ia
montosa et olim armenia ma
ior vocabat̄ et in hac terra est
mons sup̄ quē post diluuiū ar
cha noe quieuit et dicunt q̄ p̄
m̄ue et alijs causis horribilib⁹
ad ipsū montē non fit via vel
accessus. s̄ eius cacumē vltra
et supra om̄ia alioꝝ montium
cacumina discernat̄ et videat̄
et sup̄ huius montis cacumen
apparet quoddā lignuz nigz
sicut arbor combusta magna
et dicunt et credunt incole ter
re illius illud lignum ex archa
noe ibidem adhuc permansis
se et in hac terra est quedam
alia terra que ibidēz benyssen
vocatur et est in longitudine et
latitudine circa quinqz milia
ria et per ipsam terram transfit
fluuus et est i tali et tanta cali
gine et nebula tenebrosa fita

q̄ in mēse augusti in meridie
 sol ante q̄ ipsam terram p̄tran
 seat nunquā potest videri vel
 discerni. ⁊ dicunt homines et
 in cole regni illi? q̄ in aliquo
 libro non sit scriptum vel nun
 q̄ auditu q̄ aliquis hō ipsā
 terram tenebrosam intraēt vl
 exiret-tamen ad tractum bali
 ste est ipsa terra ab alijs hōm
 inib? ⁊ incolis vndiqz circum
 habitata-nam arcū illam t̄raz
 sūnt loca multum vberima ⁊
 pascuosa ⁊ nō est aliquod ob
 staculum vel impedimentum
 illam terram tenebrosā intran
 di vel exiendi nisi solūmodo ca
 ligo vel nebula densa. ⁊ in ip̄a
 terra tam tenebrosa est hābi
 tatio humanā-nam in ipsa sic
 quēter audiuntur h̄ymnit? eq̄
 rum ⁊ cātus galloz ⁊ cum flu
 uio qui p̄ ipsam terram trāsit
 veniunt ⁊ descendunt ligna et
 stramina ⁊ h̄mōi alia manibz
 humanis facta ⁊ tractata. ⁊ le
 gatur in partib? illis q̄ tēpori
 bus eraclij romanoz impeāto
 ris dum machinet? ⁊ sarrace
 ni potenter erupissent ⁊ xp̄ia
 nos vndiqz interfecissent ⁊ ef
 fugassent q̄ xp̄iani de alijs ter
 ris ad illam terram montosaz
 fugissent quos cum sarraceni
 in montib? obsidissent q̄ ad
 dextram siue ad sinistraz non

potuerunt declinare-extunc ca
 stiani auxiliū dei inuocabant-
 vt p̄ merita trū regū beatoz
 qui tunc temporis in oriente
 ⁊ in vniuerso mundo multuz
 venerabant q̄ deus eoz meri
 tis ipsis subueniret ⁊ liberar? ⁊
 extunc statim locum vbi sarrac
 em simul cum vxorib? ⁊ par
 uulis ac pecoribus put ibidez
 ad manēdū perpetue venerāt
 fuerant castrametati ⁊ congre
 gati ipsū locū tūc nebula tā dē
 sa ⁊ caligo tenebrosa operuit
 ⁊ circūdedit q̄ ab illo tempore
 nunq̄ aliquis eoz exiuit. ⁊ ali
 quis postmodū hōmo nūq̄ ad
 eos intrauit in presentez diē-
 quaē xp̄iani de regno illo qui
 etiā georgiam inferiores vocā
 tur quocūqz transeūt vel p̄gūt
 in turris sicut fr̄iones icēdūt
 cum vexillis in quibus ymagi
 nes beatoz trium regū sunt fa
 cte vel picte in hōdiernū diez-
 quia eorum meritis deus tam
 euidenter tam miraculose eos
 liberauit. **I**tem iacobite sūt
 xp̄iani heretici hinc inde in di
 uersis terris ⁊ regnis inter ali
 os homines habitantes ⁊ a q̄
 dā heretico nomine iacobz fu
 erunt peruerfi ⁊ h̄ij nō credūt
 sanctam trinitatem s̄ vnitatē
 in cuius signum ante se faciūt
 signum sancte crucis cum vno

digito et horum presbiteri dyacom
et subdyacom stant simul i al
tari et hinc ritu eorum pariter reci
piunt comunione et hoc ideo fa
ciunt quod tres reges simul et se
mel domino in presepio munera ob
tulerunt. ¶ **I**tem maronite sunt
christiani a quodam heretico noie
maro corrupti etiam hinc inde i
diuersis regnis et terris habi
tates dispersi et horum presbiteri sub
dyacom et dyacom sunt vxora
ti et per totum annum nisi in festis
pasche et natiuitatis domini non ce
lebrant missas nisi de sancto thoma
et de tribus regibus alternatim
et hinc inter alios suos errores
ex facili causa habent ecclesias eo
rum prophetatas ut si gutta plu
uie intus stillat vel radius solis
aliquid foramen penetraret vel si
aranea pertransiret et alijs huius
modi leuibus causis et hinc ex consue
tudo et voluntate vniuersi separent miri
monium parte altera non vocata.
¶ **I**tem copti sunt christiani heretici
etiam secta per se et inter alios ho
mines hinc inde disperse ha
bitantes et horum presbiteri vti
tur in ecclesijs eorum quodam li
bro fabuloso a sede apostolica
reprobato et ipse liber secreta
sancti petri vocatur et in missis
eorum legunt euangelium nychodei
et episcopi eorum vtiuntur cappis sicut
predicatores et in omnibus missis

addunt collectam de tribus regibus
gloriosis. ¶ **I**tem phisi sunt cri
stiani heretici et secta per se et per
maiori parte degunt in egipto sub
domino soldani et horum infantes dum
baptisantur extunc presbiteri i frons
tibus infantium scindunt cruce
cum ferro candido et acuto cu
ius cruce signum in fronsibus eo
rum omnibus diebus vite eorum per
manebit et hinc firmiter credunt
quod adhuc in tanta multitudie
crescet quod violenti in babiloni
am quam soldani inhabitat per
gentem et vnusquisque lapidem su
mat et per multitudinem eorum ibi
lapillus non debeat remanere
¶ **V**n anno domini M. ccc. xli. dum
in damasco et egipto ouretur
ex inopinato a vulgo et omni
ni populo persecutio et infectio
christianorum sicut in partibus istis
in pestilencia iudeorum que per
tres menses durauit. hinc postmo
dum per soldanum multum fu
it vindicata et in hac persecutio
ne isti phisi per vniuersos egi
ptios et sarracenos apud sol
danum de ipsorum opinione
fuerunt plurimum accusati quibus
tunc soldanus respondit
quod non esset aliquis dies in anno mi
sivile mille vecturas lapidum ad
structuram veheretur et portaretur
et quouis lapis in quo plurimas
partes diuideretur et secaretur

et impossibile esset q tot ho-
 mines ex yfimis possent nasci a ta-
 libus verbis blandis a simili-
 bus tunc populū ab eorum p-
 secutione a interfectione cōpe-
 scuit a sedauit. a horz yfimoꝝ
 presbiteri post missaz dānt po-
 pulo benedictionē q deus eos
 regnat a cōducatur sicut tres re-
 ges quādo ipsos per stellaz in
 bethleem ad suuz presepe per-
 duxit. ¶ Itē maronimi sūt cri-
 stiani heretici a secta per se int
 alios cristianos a sarracenos
 hinc inde dispersi degentes et
 pro maiori parte habēt se ad-
 ritum nestorinoꝝ s non circū-
 ciduntur. tamē quecūqz agūt
 vel āgere incipiunt semper di-
 cunt in nomine dei a trium re-
 gum beatoꝝ. ¶ Item nycolai-
 te sunt xpiani heretici antiqui-
 ores in mundo. de hīs legitur
 in apocalipsi a int alios q̄plu-
 rimos suos errores habent re-
 putant a predicāt pro inemē-
 dabili peccato: vt si vir mulie-
 rem vel mulier virum p cubi-
 tu rogaret si q̄s alteri denega-
 rz. a quecūqz peccata circa hec
 a ex alijs possent contingere
 euenire deus remitteret cū mi-
 sericordijs a relaxaēt. a predi-
 cant etiā p misericordiā dei
 demones adhuc eē saluandos
 Vnde est sciendum q isti ma-

ledicti a omnes supradicti he-
 retici a specialiter isti nycolay-
 te post mortem origenis mag-
 ne auctoritatis viri suuz nomiē
 gloriosum offuscare a demigrā-
 re nitebantur a laborabāt. nā
 omnes errores suos a heresis
 articulos i libris origenis scrip-
 serunt quasi eorum erroribus
 a heresi consētre videretur. Et
 isti nycolaites scripserunt in li-
 bris origenis ad cōfirmacōez
 eoz heresis a erroꝝ a cōcubitoꝝ
 a fedicitatis q opera que de? fe-
 cisset nō odiret. cum etiā scrip-
 tum in alijs libris sic esset. de
 hīs que deus fecisti nō odisti.
 a q̄plurimos alios errores a
 hereses libris origenis inscrip-
 serunt a eos addidisse ascrip-
 serūt. vt alij xpiani simplices
 istis hereticis magis a melius
 consentirent: a ones libros ori-
 genis quos in oriente inuēire
 potuerunt precib? a precijs si-
 bi attraxerunt a emeunt ac cō-
 bufferūt a nouos libros scrip-
 serunt in quos heretici suos
 errores in locis cōuenientib?
 ex nomine origenis inseruerūt
 in quib? etiā q deus corpus
 haberet scripserunt. a sic que-
 uis secta onium scripturarum
 ad maiorem eoz confirmatio-
 nem a auctoritatē erroꝝ suos
 in libros venerabilis origenis

scripserūt vt ipsi errorib? eo
rū consentire videret vnde alij cri
stiani simplices libros origēis
oburere mitebatur a q̄plūi
b? ep̄is q̄plurīa consilia in orie
te sup dānacōe libroꝝ origēis
fuerunt celebrata. h? libri sui in
cōbusti in maxima autoritate
in oriente p̄manserūt a oēs er
rores a heresim quos heretici li
bris suis inseruerūt a scripse
rūt excipiebāt a deleuerūt. naz
in omnib? antiq̄s libris origēis
penit? nil erroris inuenerūt. h?
cōtra omnes hereticos a eorū er
rores gloriosas omelias cōpo
suit super euangeliū. **A**ttēdite
a falsis p̄phetis. a sup euange
lia mathei a alia in quib? sibi
cōtra errores hereticorū cōueniē
videbat omelias multū glori
ose cōposuit p̄ q̄s omnium hereti
corū errores cōfudit a euidenter
reprobauit a amichilauit q̄ ip̄
sētē die p̄ omelias autētiā ha
bētur a legūtur in eccl̄is vniū
fis a alie q̄dā omelie sine titu
lo sup euāgelij leguntur q̄s
aliq̄ origem ascribūt asserētes
ip̄sū eē damnatū ideo sine titu
lo legūtur. h? nō attēdunt q̄ p̄
tā autētiā in eccl̄ia catholica
habētur sicut que cū titulis le
gūtur a alicui? hōis iudicij nō
est origenem vel aliquē hōiem
esse saluatū vel damnatū. nam

in omnib? ptib? orientis de ip̄o
legitur q̄ post ap̄los qui tam
apostolicā vitā sicut origenes
sequeret nō sit inuent? nā su
p carnē sēp alicui fuit indut?
a nūq̄ carnes comedebat nec
vinū vl? ficerā vel ōne qd̄ iebri
are potuit vnq̄ bibeat a q̄lis
erat sua doctrina talis erat sua
vita a de nocte a de die semper
scriptoēs penes se habebat q̄
ex ore suo libros quos cōposue
rat cōscribebāt a q̄plurime vir
tutes a merita a sctitates i ori
ente de ip̄o a sua vita legūtur
de q̄b? longū eēt enarrare. **N**ā
ep̄i a alij sancti p̄res a doctores
ab hoc nomie oriens sibi cog
nomie origenes imposuerūt et
ōnia heretica a errores q̄s hē
tici in libros suos ad cōfirma
cōem eorū pt? mortē suā scrip
serūt a p̄secutio quam ipse et
libri sui p? mortē suā paciēbā
tur honorifice ad bonū finē per
uenerūt a in omnibus ptib? ori
entis p̄ viro eximio a mire sci
tatis a doctore egregio a libri
sui p̄ multū autētiā habent
in presentē diem. h? vt ad p̄po
siti redeatur. **H**ij p̄fati nycola
ite licet sint heretici tā p̄uī tñ
nō ē aliq̄ eorū tā paup̄ nisi oi
die det paup̄ib? tres elēosias
p̄ ip̄z a vxorē suā a libos oscu
latis i hōre triū regū btōrum

Item in oriente et in omnibus partibus ultramarinis sunt homines christiani multum speciales qui ibidem mandopolos vocantur. hi non se tenent vel habent ad aliquam specialem fidem ritum vel heresim. nec habent inter se presbiteros cum uxoribus et puulis et afinis in maximis turris incedunt et non seminant neque metunt et nec in hyeme vel estate in pluuijs vel frigore vel inestimabili solis ardore die vel nocte in domibus dormiunt vel mulieres in domibus eorum pariunt sed de loco ad locum de villa ad villam per totum annum vagantur et quodiu in vno loco morantur trahunt. tunc cribi et huiusmodi in domibus vel villis necessaria manibus operantur. sed in vno loco ultra triduum manere non possunt et sepius est expertum si in vno loco ultra triduum tenerentur. vel si per vnam diem in aliquibus domibus sub tectis morarentur vel dormiret statim morerentur. et hi homines inter se habent ydionia speciale quod nulli hominum nisi ipsi inter se potest intelligere scilicet docere. sed ipsi quod plura alia omnium hominum ibidem sciunt et intelligunt linguas et ydionata et nunquam habent inter se discordiam verbis vel factis. sed

dum aliquis alteri prout ibidem est consuetudinis aliquid furat vel aliquis alium cum uxore sua vel filia in adulterio vel concubitu reperit non nascitur. sed duz poterit reddat sibi talionem. et hi homines ad quecumque loca ciuitates vel villas omnium christianorum vel hereticorum omnium predictorum vel sarracorum vel turcorum seu tartarorum vel quorumcumque horum perueniunt quod diu inter eos sunt et conuersantur tamen diu secundum omnem eorum ritum legem mores et consuetudines se habent et viuunt et ubicumque ieiunatur celebratur comeditur bibitur operatur dolet plangitur gratulatur et gaudet ibidem ipsi homines ieiunant comedunt bibunt celebrant operantur dolet plangit gaudet et gratulantur nec habent aliquos presbiteros. nec habent se ad aliquam specialem legem vel fidem ritum vel heresim. sed in quorumcumque christianorum vel hereticorum loco mulieres eorum pariunt secundum fidem et ritum eorum ibidem infantes eorum baptisantur. et in quorumcumque christianorum vel hereticorum loco infirmantur. secundum ritum eorum faciunt confessionem et recipiunt communionem. et mortui secundum ritum eorum traduntur ecclesiastice sepulture. sed in quibuscumque locis

xpianorum vel hereticorum sint
i die dominico ibi de mane cu
tubis et musicis instrumentis
ones cum vxoribus et paruulis
a minimo vsqz ad maximuz
ieiunium deuote ad ecciam simul
et semel perueniunt multu hu
militer deum adorando et ibide
tunc semp missam de tribus re
gibus faciunt celebrare vt de
p ipsorum merita p tota septi
mana p deserta campos et mo
tana sanos et ab omni piculo v
mum et animaliu pducata co
ducat. Et hi homines et ones ac
vniuersi heretici et scismatici
supradicti q plurias alias ha
bent consuetudines ritus et mores
q prestantunt. na de ipsis sin
gulariter et specialit dice esset
longu nisi ea qb? ipos tres re
ges btos veneratur et atatur vt
eo magis et diliget ab alijs
catholicis honorent. ¶ Ite fu
erunt in oriente alij pessimi here
tici q arriani vocabant. h? hi
ipos tres reges i nulla hebant
ueretia spali et ipoz heresi to
t? mud? fuit infect? et hi nuc
fudit? fut deleti et radiat? extir

pati. ¶ Ca. xliij.
O Etey oes pdicti et su
pradicti xpiani et here
tica sez armeni-georgiani- sol
dim-iacobite-maromite-furia
ni-copti-ypsimi et greci ac nesto

rmi et mado polos et ones secte
pdicte- queda secta ex eis het
magis de heresi et qdam secta
min? h? quis secta habz alias
odiose excoicata et ddenata nec
vna secta vult cu alia aliqliter
coicare vel picipare et istaz se
ctaz psbiteri obediunt epis de
qz dyocesi ipsi vlpentes eoz
fut nati licz remotissime ab inui
ce fut sepati et in omib? terris
et puicis orientis no est aliq ci
uitas nisi oes pdicte secte ha
bitet in ea et quis secta et pars
p se vbiqz degut hnt ecciaz
spalem et in qcuqz loco degut
eoz n? dece oportz ex obediencia
q beant ex se psbiterz spale et
sunt p maiori pte viri discretis
firmi et optimi medici et ditissi
mi mercatores in tpalib? mul
tu astuti et expti licet hij? misere
rijs i fide et ritu sint ta odiose
diuisi. h? tui s? sarracenos et in ve
neracoe trui regu sep fut vna
nimes et discordes et tuc i vna p
cessioe ad eccias vadunt et tuc
diuise lique et melodie audiunt.
¶ Ceterum ones prefati xpia
ni heretici secte et scismatici se
culares et religiosi layci et ordi
nati- hi omnes in vigilia na
tuitatis domi vsqz ad crepu
sculu ieiunant et tuc quouis po
nit mensam suam cum potu et
abarijs que durare possunt.:

et usque ad diem epiphaniæ ita
 quæ mensa cum mensalibus coop
 tam et positam cum cibariis sunt
 perpositis secundum quod est facultatis
 cuiusvis stare permittit et in vigi
 lia natiuitatis domini candelam
 vel lampadem accendunt quam us
 que ad diem epiphaniæ usque in
 sam die ac nocte ardere permit
 tunt. nam oleum et omnia ciba
 ria ibidem in optimo foro repe
 ruuntur et a vigilia natiuitatis
 domini usque ad diem epipha
 niæ itaque cum vxoribus et pu
 lis de ipsa posita mensa itaque co
 medunt et bibunt et cum maxis
 gaudijs illos dies a natiuita
 te domini usque ad diem epipha
 niæ deducunt. ¶ Ceterum in vi
 gilia epiphaniæ post solis oc
 casum extunc quiuis amicus
 vadit ad domum sui amici vel
 cognati cum candela ardente et
 semper in introitu domus dicit
 bona dies sit vobis et si aliquis
 diceret bonum vespere vel bona
 nox sit vobis: pro eo ipsum in iu
 dicio per maxima iniuria conue
 niret et accusaret. et itaque per to
 tam noctem epiphaniæ cum ma
 xima leticia et sollemnitate de
 domo ad domum eundo comedendo
 et bibendo et itaque salutando
 cum candelis ducunt insomnes
 et hoc faciunt in memoria quod stel
 la ardens que in natiuitate do

mini appuuit usque ad epipha
 niam et illud tempus tres reges
 et eorum comitatum in bethle
 em duxit et precessit quibus non
 erat aliqua nox. sed cum imen
 sa claritate eis vna dies vide
 batur. ¶ Ceterum in die epipha
 niæ domini omnes christiani incole
 et peregrini scismatici et he retici
 de longinquis partibus cum eo
 rum episcopis abbatibus et presbiteris
 et religiosi et ordinatis cum
 crucibus argenteis thuribulis
 et candelis vadunt et pueniunt
 ad iordanem qui distat a iheru
 salem ad quinque miliaria par
 ua et tunc omnibus christianis
 scismaticis et hereticis iuxta ior
 danem congregatis: extunc que
 uis pars christianorum stat simul in
 loco speciali et tunc magno silen
 cio facto in populo ponunt cui
 ces reuerenter in terra et extunc
 queuis pars christianorum etiam qui
 nuncius per diomatū fit vel lingua
 rum legunt ibidem in latino il
 lud euangelium. Cum natus esset
 ihesus in bethleem etc. et lecto
 euangelio extunc queuis pars
 crucem suam cum maxima reue
 rentia et deuotione adorat et ob
 laciones offert reuerenter secundum quod
 quiuis est facultatis in signo
 trium regum qui tunc dominum
 munera obtulerunt et postquam cru
 cem itaque adorauerunt et ei mune

obtulerunt : extunc vna pars
post aliam ad ripam iordāis
ad locū quo baptisat? fuit ih̄e
sus ordinate p̄cedunt. et tūc q̄
uis ps legit etiā in latino euan
geliū in hūc modū **S**ecūm io
hānem **I**n illo tpe **V**erit huc
ih̄s a galilea ad ioh̄ez vt hic
baptisaret ab eo i hoc iorda
ne in isto loco rē. **E**t lecto illo
euāgelio b̄ndicūt aquā et cru
cem baptisat: extūc ōnes clau
di ceci et infirmi quoz maxia
multitudo tunc ibidē uenit et
portat. nudi in iordanē se mer
gūt balneant et lauāt quoz
q̄plurimi ex fide sanātur. **E**t
tunc ōnes homines habēt fla
sculas vel vasa in q̄ recipiunt
aquā b̄ndictā ex iordane quā
ad lōginqs ptes portāt et mit
tūt que p totū annū pmanet i
corrupta et ex ea infirmi bibūt
vel se lauāt quoz q̄plurimi i
honore dei sanitates cōsequun
tur **E**t itaqz pacto iuxta iorda
nem ordinate dīno officio: ex
tūc oēs ptes xpianoz ad p̄pa
pacifice recedūt et etiā est ibidē
tūc magna custodia armato
rū ex parte soldani ne fiāt ibi
aliq̄ rixē vel discordie seu cōspi
racōes et inter iordanē et iherl̄m
est q̄dam ps deserta q̄ ibidem
moncost vocat et in ipso deser
to ioh̄es baptista bitauit et pe

nitēciam p̄dicauit et ibidem ve
nit ih̄s ad ioh̄ez vt ip̄sū in ior
dane baptisaret et in hoc deser
to ih̄s q̄draginta dieb? et no
ctib? ieiunauit et ibidē eū dya
bol? tēptauit et iuxta iordanez
cōtra locū q̄ baptisat? fuit ih̄s
ad tractū baliste est mōsteriū
ordis sc̄i macharij cui? mona
chi brachiū sc̄i ioh̄is dicūt se
h̄re. qz iordanis in uero et cōi
suo fluxu et meatu ē circa duo
decā passuum lat? et hēt multū
limosū fūdum et ripas altas et
paludes. nec hēt aliq̄ vada ni
si in loco q̄ ih̄s ē baptisatus et
ibidē etiā filij isrl̄ sicco pede trā
sierūt quādo iericho destruxerūt
h̄ iordanis aliquādo ex aquis
pluuialibus de mōte libani et
alijs montib? uenētib? tūtuz
mundata et crescit qz fines suos
vsqz ad illud monasteriū exce
dit et portare posset naues onu
stas. et ideo mōsteriū a iordāe
intētū est translatur et orit ior
danis ad radices mōtis libāi
ex duob? ruis q̄z vn? **J**or et
alter **D**an uocat q̄ duob? locis
in mare galilee inuadūt et aper
te p illd mare trāsiert et i vnuz
fluuiū exiūt et iordanis uocat
et durat fluxus iordanis ad vi
ginti q̄tuor miliaria istius pa
trie et a loco quo baptisat? fu
it ih̄esu? iadit i maē maledcū

et ultra non apparet et est que-
 stio in partibus illis quare aqua
 tam benedicta intret in aquam
 tam maledictam et dicunt quidam
 quod in suo introitu et influxu a ter-
 ra absorbeat nam aliquando
 iordanis tantum crescit et mundat
 quod esset impossibile si ipsum ma-
 re intraret quod fines suos non ex-
 cederet et mundaret et alii dicunt
 quod aqua iordanis tam benedi-
 cta propterea intret aquam tam ma-
 ledictam quod maledictio unius
 pro benedictionem alterius tempe-
 ritur et sic utrumque est credendum
 nam mare mortuum seu male-
 dictum quo sodomam et gomor-
 ram sebaym et adama et alie civi-
 tates et ville et castra steterunt
 que deus subvertit est circa lxx
 miliarium istius patrie longum
 et latum et nulla creatura viues
 pro maledictione eius in ea re-
 peritur et dum ventus pro illis tem-
 pestate transit: extunc omnes homines
 pro maximum spacium circumhabi-
 tates habitacula eorum claudunt
 nec exeunt nec aliqua pecora exi-
 re permittunt alioquin ex eis
 tolerabilissimum et pessimum fetore
 inficerentur et in tali tempe-
 state quod plurimos pulcherrimos la-
 pides et alias varias pulchris
 res dicit quod cum aliquis in manu
 suam recipit infra triiduum fe-
 to: a manu non potest aboleri

et lauari et circa seu circum il-
 lud mare usque iericho est mul-
 tum pulcherrima et delectabilis
 terra et pulcherrime arbores
 pomifere hyeme et estate eque
 virides et poma et fructus earum
 dum ex delectatione franguntur
 sunt intus amaris et fauilla cum
 pessimo fetore licet foris sint visu
 multum pulchri et delectabiles et cir-
 ca illud mare sunt parvi ceti ve-
 nenosissimi serpentes qui ty-
 ri vocantur unde tyriaca effi-
 citur qui in aliis locis preter
 illis locis maledictis nusquam re-
 peruntur et ut ad propositum re-
 deatur. **C**eterum alii christiani
 heretici et scismatici supradicti
 qui in aliis partibus degunt
 et non possunt ad iordanem pro-
 tingere vel venire hijs a maiore
 usque ad minorem in die epiphaniae
 ad ecclesias perveniunt et cum
 maxima sollemnitate et devotio-
 ne hora debita omnes conveniunt
 et cum episcopis abbatibus et
 presbiteris ordinatis et religi-
 osis cum crucibus thuribulis
 et candelis ad proximam aquam
 fluentem ad quam attingere et ve-
 nire possunt cum processione sol-
 lemnissime vadunt et quevis se-
 ctam partem christianorum vadit
 ad aliquem specialem locum: ex-
 tunc magno silencio facto in
 populo unanimiter cruci tria

mūera in signū triū regum of
ferūt reuerēt a deuote a legūt
tūc illud euāgelīū. **C**um nat?
esset ih̄s i bethleem ac. a q̄rū
cumq; linguaz vel litteraz vel
nacionum vel rit? existūt: seper
tū legūt illud euāgelīū in latio
a lecto euāgelio extūc ep̄i vel
p̄sbiteri bndicūt aquā in sig
nū iordamis a in ea crucē bap
tisāt a extūc ecā q̄plurimi in
firmi cecī a claudi i ipsa aq̄ be
nedicta se lauāt q̄z q̄plures p
fidē eoz recipiunt sanitates a
in terris xp̄ianoz vel sarracō
rum semp ip̄o die ephie in ta
li populoz a gregacoē a solda
no a alijs regib? adhibentur
magne custodie armatoz ne
a vulgo a in pp̄lo fiāt discor
die vel rixe seu aliq̄ male asp̄iā
cōnes. a tūc omib? rite pactis
extūc om̄s ppl̄s cū gaudio rē
dit a i itinē iactāt se cū pomis
q̄ poma aranza vocātur q̄ tūc
ibidē sūt matua. s̄ vt ad p̄po
fitū redeat

Ca. xliij.

Tē om̄es ep̄i abbates a p̄sb̄i
teri bonoz xp̄ianoz a heretico
rū cuiuscūq; rit? a adicōis vl
nacionis existunt in om̄ib? p̄ti
bus oriētis oī die p̄t? missam
legūt illd euāgelīū **C**ū nat? es
set ih̄s i bethleē ac. sic i p̄tib?
istis p̄t? missaz legūt illd euan
gelīū **I**n p̄ncipio erat ver. ac

s̄ legūt in eoz lris a linguis et
nō in latino nisi in die ephie.
s̄ tamē legūt diuersimode p̄m
q̄ ibidē illd euāgelīū ē pactūz
nā in iherl̄m a sua dyocesi legi
tur sic. **C**ū nat? eēt ih̄s i beth
leēz i dieb? herodis h̄ regis **E**c
ce magi ab oriētē venerūt huc
dicētes ac. **I**tē i bethleem a in
sua dyocesi legūt illd euāgelīū
sic. **C**ū nat? eēt h̄ ih̄s i dieb?
herodis tūc h̄ a iudee regis ac.
Itē nubyam indi a soldim le
gūt sic. **C**ū nat? eēt ih̄s i beth
leem iude i dieb? herodis regis
ecce nr̄i reges venērt de oriēte
de regnis suis a p̄tib? nr̄is i ier
rosolimā dicētes ac. **I**tē aliq̄
xp̄iani a heretici p̄ q̄z trias et
loca h̄ij tres reges i exitu a rēdi
tu trāsiērt in specialē tōrē quē
exinde h̄ie volūt i eoz terris a
alijs vbicūq; degūt: legūt illd
euā. i hūc mod? **C**ū na. es. ih̄s.
i beth. iude i dieb? herodis **E**c
ce magi reges gl̄osi cū maḡ a
bicoē ab oriētē venērt a p̄ nos
trāsiērt ac. a sic oēs xp̄iani in
missa a p̄t? missaz legūt illud
euāgelīū i p̄nti sic i eoz lris a
p̄tib? ē pactū. **I**tē sarraceni q̄
sunt de lege maghometi a aliq̄
tartari a turchi ec̄ ip̄os gl̄osos
tres reges h̄nt i aliq̄li reueren
cia speciali. nā i oib? p̄tib? a t̄
ris eoz in ecclesijs xp̄i aoz per

eos destructis et desertis omnium
 ymaginū in hīs sculptarum
 vel pictarū cum cultellis oculos
 eruant et nasos abscindunt et
 deturpant in quātum possunt. h
 ymagines ipsorum trium regū
 beatorū sicut integras et illesas sta
 re permittunt. **Item** iudei per
 fidi habēt hos tres reges glo
 riosos in reuerēcia et memoria
 hō obscure subuelamine putō
 nes scripturas et prophetias intel
 ligunt et exponūt. nam ex quo
 ipsi tres reges in iherusalem eo
 rum ciuitate regali tam rara ir
 radiāte et flāmea stella duce iu
 deorum regem natū queherūt
 inuenerunt. unde in hōmōi fig
 ni et regum et stelle memoriaz
 ab illo tempe stellam ex argē
 to vel ere fusam in modum lā
 padis pluribus luminib⁹ ac
 censam et irradiantem et totaz
 eorū domū illuminātem in pre
 cipuis eorū festiuitatib⁹ de ve
 sperere et de nocte supra mensas
 eorum in presentē diem pende
 re consueuerunt. nam in eorū li
 bro secreto qui talmoth voca
 tur continetur quod iudeorū rex qui
 messias vocatur adhuc nō sit
 natus. sed dum ille aduenerit
 et nascetur: extūc solus in vni
 uerso mundo mille annis ipa
 bit et xpianos subpedabit et
 iudeos super ipsos et omnes gē

tes et populos exaltabit et ipse
 omnes terras et vniuersa regna
 in quib⁹ nunc humiles sunt et
 degunt disperfi ad voluntatez
 eorum subiciet et subiugabit.
Unde in libris iudeorū in orā
 te ad fidem xpianam cōuerso
 rum tra hęc in talmoth iude
 orum hōmōi exposicōnes conti
 nētur videlicet quod ipse angelus
 qui filios israel in egressione
 de egipto cum columna ignea
 duxit et precessit et omnes eorum
 vias illuminauit ipse idem an
 gelus etiam hos tres reges cū
 stella rara et ignea etiā duxit et
 antecessit et ipsi etiam vox ex
 stella fit audita qui iphis regi
 bus et omnibus tunc iudeorū re
 gem natū annunciauit et ipsū
 ad inquirendum et adorandū
 hortabatur et mandauit. unde
 ab illo tempe iudeorū seniores
 scripturas sciētes in huiusmo
 di stelle prophetate pfectōem et
 plecōnē et ipsorum regum me
 moriā sub palliacione secreta
 ut supra dictū ē in eorum pre
 cipuis festis in domib⁹ eorum
 habere stellam accēsā posteris
 eorum instituerunt et in omni
 bus partibus orientis ab illo tē
 pore vsq; in presens in eorū sy
 nagogis stellam pingere vel
 sculperē fecerunt. put etiam in
 partibus asmarinis adhuc in

pluribus synagogis reperit.

¶ Et est sciendum quod iudei habent quedam secretum librorum qui talmoth in hebraico vocatur in quo omnes prophetiae et evangelia sunt scripta et omnium scripturarum veteris et novi testamenti speciales articuli et super hijs et contra hos varie et diuerse ac puerse continentur opiniones et expositiones et quod plurima fabulosa que nec in biblia vel in alijs scripturis repiuntur cum quibus omnes prophetias et evangelia et scripturas equiuoce ad eorum voluntatem exponunt et declarant.

¶ Item persi licet sint absque aliqua fide vel lege tamen cum christianis in ecclesijs eorum orant sicut quod a parentibus eorum et alijs sunt instructi tamen dicunt quod postquam corpora trium regum de partibus eorum de oriente in occidentem fuerunt translata quod extunc stella maris in partibus eorum et regnis nestoriorum postmodum non fit visa. Unde nestorini pessimi heretici persarum vicini ex inuidia odiose in oppositum allegant dicentes quod stella maris in partibus eorum regnis non videatur hoc non fit nec euenisset ex ipsorum trium regum translatione sed fit ex plaga et regionum eorum situatione et est etiam questio in partibus illis ex quo mundus fit

in modum panni rotundi et mare mediterraneum desuper staret cuius altitudo quasi omnium montium aliarum partium altitudines excedat et magnam mare oceanum in finibus partibus mundi circumfluat et versus septentriones iuxta constantinopolim et oceanum effluat et inter calabriam et apuliam ab altitudine ad inferiora cum tanta velocitate descendat quod aliqua nauigia absque bono ductore speciali ibidem non poterunt pertransire quomodo tunc ipsum mare mediterraneum et ex quavis ex finibus mundi partibus versus meridiem inter hispaniam et maritiam cum tali et tanta velocitate ex magno mari oceano influat et tantam altitudinem mundi ascendat et ipsa questio ibidem adhuc plene non est soluta sed ut ad propositum redeat. **¶ Ca. xliij.**

Nestorini persarum vicini de quibus est supra dictum sunt homines de regno tharhis et insule egrissoulle nati in quibus regnauit Jaspar terra rex ethiops qui domino mirram obtulit et in mundo non sunt peiores heretici et eorum heresi in oriente ante quadraginta reges fuerit infecta et corrupta et hijs inter alios suos errores ut iudei circumduntur et hijs a fide catholica et domino

presbiteri iohannis eorum dñi
a fide thome in dorum a ipo
rum priarcke se poteter aliena
bant apostatabant a rebella
bant a p longa tempa ab ali
quibus doctoribus a sanctis pa
tribus a predicatoribus vtu
tib? a signis ab eorum heresi
a nequicia nunq potuerunt re
uocari. **Vñ** anno dñi. **M. cc.**
lxviii. Deus homines rudes a
viles q in eorum nestorinoz
terris pastores erant oia hos
nestorinos incitauit qui se tar
taros vocauerunt a sibi fabrū
in capitaneum elegerunt a pre
fecerunt q tuc poteter erupert a
omia regna a tias nestorinoz
destruxerunt a ipsos iuuenes
a senes put do placuit absq
aliqua misericordia interfece
runt a deleuerunt a ones eoz a
uitates villas a castia terras a
regna ceperunt in quib? nunc
tartari habitant a regnant in
pntem diem a ceperut caniba
lech a in triginta diebus op
pugnauerunt baldach i qua
fuit sarracenoꝝ calyptha suc
cessor maghōeti i eoz lege sic
papa successor sci petri a itaqz
a p oia obediuerut a ipsū ca
lypthaz fame occiderunt a pt?
modū sarraceni calyptham nō
habuerut nec habēt in prese
tem diem. **Et** eadā oppugnaue

41
runt thauris a hee tres ciuita
tes sunt meliores a diuiores q
totum dominiū soldani nā de
fortitudine ciuitatis cabalech
a diuicis nullus plene potest
enarrare. **Et** baldach est ciui
tas que ab antiquo bapuloia
magna vocabatur in qua fuit
turris babel. s; est a loco quo
babilonia quōdam stetit p p
paludes a vermes a bestias pe
riculosas ad dimidiū miliare
translata. **Et** illa cītas thauris
ab antiquo vocabatur fufis in
qua regnauit assueus rex a in
ipsa ciuitate in templo tartaro
rum est arbor arida de qua q
plurima narrantur in vnuer
so mundo que vltra modū cū
armigeris a stipendiariis cu
stoditur a seris a alijs diuers
muris a ferris est q multiplici
ter serata a inclusa. **Nam** ab
antiquo in oibus ptibus orie
tis fuit a est osuetudinis q si
quis rex vel dominus vel populus
tam potens efficiatur q scutum
vel clipeum suum in illam arbo
rem potenter pendet a violent
illi regi vel domino aut populo
centum viginti quinq; puincie
ab india vsq; ethiopiam abs
q; omni contradictione aliquali
illi regi vel domino aut populo
vt vero eorum regi vel domino
in oibus a p omnia obediūt

et intendunt. si si aliquis rex vel
dominus aut populus ipsam civi-
tatem bene caperet et oppugna-
ret et in illam arborem scutum vel
clipeum suum pendere non posset:
extunc ipsis non obediret et ip-
sam civitatem omnes ibidem ma-
xime defendunt quousque ab ip-
sa violenti depellant. nam ad
obtinendam totam terram aliqua ci-
uitas nisi thauris non queritur
vel circumvallat. et nunc dominus tar-
tarorum in illis partibus. Magni
canis imperator cathagie voca-
tur in presentem diem et non est nunc
maior vel potentior vel dicitur do-
minus in mundo. nam de brevibus
temporibus sibi omnes terras reg-
nat et provincias et gentes quibus
inquit fuit dominus tradidit propter pec-
cata eorum et subiecit. nam ipse idem
imperator se habet et regnat
in omnibus terris et provinciis et
regnis in quibus. Nabuchodonosor
Darius Balthasar Ar-
phaxat Assuerus et romani in
orientem ab antiquo regnabant ut
ipse imperator tartarorum postmo-
dum in omnibus multum fauebat
et fauet in terris et regnis suis
cristianis et fides christiana que
in omnibus predictis terris et regnis
per infideles et hereticos et nesto-
rianos fuit abolita et oblita nunc
per fratres minores augustinos
predicatores et alios doctores ac

carmelitas de nouo incipit re-
florere. Nam mercatores de libar-
dia et alijs partibus ditissimi qui in
ipsis partibus degunt et frequenter per-
ueniunt trahunt hos ordines ad
illas partes et eis cum auxilio alio-
rum mercatorum et fidelium claustra
fundant et omnia necessaria largiter
administramus. hinc quod quis aliquem
ordines diligit. Et ipsi mercato-
res in diuersis provinciis emunt
iuuenes pueros diuersis linguis
eruditos quos dant ordinibus qui
tunc ab eis non possunt se aliena
revel apostatare et illos pueros
tunc fratres docent latinum et docent
et exponunt eis libros in quibus con-
tinentur omnes confusiones iudeorum
et hereticorum et omnium eorum opi-
nionum et errorum et tales libros et
eorum expositiones docent ipsi pueri
cordeten. sic scolares docent in
scolis cordeten regulas vel do-
natum. Et tales pueri apti et di-
uisis linguis eruditi dantur et por-
tatur et mittuntur ibidem ordinibus
de longinquis partibus amore
dei et illi tunc ab ordinibus non pos-
sunt fugere vel apostatare. quia ordi-
nibus iugo seruitutis sunt astric-
ti et per talem modum fratres medi-
cantes in partibus illis quampluri-
mos egregios habent predicatorum
res ipsi imperatori et quampluribus re-
gibus et alijs hominibus dilectis. Et il-
le imperator tartarorum qui regnavit

Anno domini. M. ccc. xl. fuit homo statura brevis et multus humilis et deuotus adorans deum immortalem. hic fecit et dedit edictum in omnibus terris et regnis suis quod quiuvis homo posset uti quacumque lege fide uirtu uellet diuino deo ydola non adoraret sed deum immortalent.

Unde ipsi fratres de ordine medicantium plurimos diuersorum errorum et rituum homines ad fidem catholicam attraxerunt et etiam ydem fratres ipsum imperatorem induxerunt quod bibliam in diuersas linguas et litteras transferre fecit et omnia que deus per ipsos reges in quorum regnis ipse regnauit fuit operatus semper in prandijs et cenis legere fecit et deo gratias egit quod ipsum ad hoc predestinauit quod ipse super omnia regna aliorum regum regnaret et semper ante prandium benedicere et post prandium gratias in lingua sua legere consueuit. Et habuit quatuor filios. primogenitus melchior vocabatur. secundus balthasar et tertius iaspas et quartus dauid vocabatur et constituit in perpetuum ita filios suos nominari et ille fuit tertius imperator tartarorum ex causa putatur inferi autem dies. sed ut ad propositum redeatur.

C. Ca. xlv.

Quoniam itaque populus tartarorum erupisset et omnia regna terras et principatus infidelium et specialiter istorum nestorum putatur a deo fuisse diffinitum ita cepissent et destruxissent et ipsos sine misericordia interfecissent et funditus deleuissent: extunc ipsi nestorini a presbitero iohanne auxiliu implorabant et se ad fidem pristinam et ad suum dominium sub tributo se reuersuros et reuersuros sponderunt quod cum presbiter iohannes facere proposuisset: extunc tres reges beati ipsum in somnis monuerunt et ne nestorinis auxiliu uel consilium ferret inhibuerunt. nam apud deum esset diffinitum quod deberent deleri et perire et funditus exterminari. nam deus eorum nequicia diuinus nollet sustinere obstinata. tamen nestorini consiliarios presbiteri iohannis muneribus circumeuerunt quod presbitero iohanni dixerunt: somnia non deberet curare sed ipsum in eorum auxiliu mulcerent et incitauerunt quod dauid suum primogenitu cum valido exercitu in auxiliu misit nestorinis quem tartari cum nestorinis et omni exercitu suo interfecerunt et quamplurimas terras et regna presbitero iohanni abstulerunt.

et quod plurima alia sibi abstulisset. huius prebiter iohannes prima ductus auxiliu dei et triu regu btoru in uouit et iplorauit. qd tunc de nocte cu validissimo exatu ipatori tartaroru in somis apparuerit horribiliter et preceperit ut a persecutione prebiteri iohannis et suaru terraru stati desisteret et cum ipso pace et firmas amicitias et treugas iniret et faceret inter ipsas perpetue duraturas horribilitate preceperit. huius prebitero iohanni propter eius inobediencia ablatas obtineret in memoria ut suis posteris et alijs transfiret in exemplum. **V**n ipse ipator tartaroru hac uisione et iussu perterritus licet esset absque lege tunc gentium tamen statim legatos suos misit ad prebiterum et iohannem et perpetua pace et firmam amicitiam secum fecit et inquit: ita scis quod perpetuum promogant? unum? filiam alteri? recipere debet in throno et talis pax amicitia et concordia est inter ipsos in hodiernum diem et cum impator de tribus regibus que sibi tam horribilitate in somis apparuerit fuisset instructus et de eorum regnis et aduocibus et eorum uita et gestis fuisset informatus: extunc constituit quod se suum promogant? et alij filij suorum successoru horu triu regu nominibus deberent appellari et in memoria ipsorum triu regu perpetuum nominari et sic isti nestorini fuerunt deleti

et de regnis et terris eorum expulsis huius nunc hinc inde in ipsa parte et alijs terris sic in istis partibus iudei undique degunt dispersi et in eorum proprijs terris et in quibuscunque locis degunt se per alios homines specialiter dant tributum. huius obtulerunt et huius adhuc se se specialiter tributum fortissimam et famosissimam insulam que egyptus uocat de qua **J**aspas tercia rex ethiopi qui domino miram obtulit rex insule uocabatur. **E**t in ipsa insula corpus beati thome apostoli absque aliquo honore quiescit et illud corpus nestoribus est ablatum et ipse ex legitis causis tunc restitutum et ad hanc insulam nestori in quantum in eis est et ut possunt nullum omnino hominum nisi fit de ritu eorum uel per officiatos ipatoris tartarorum transfere peruenire permittunt et omnia eorum mercatorum ad uendendum ex hac insula ad aliam deportant et ad eandem insulam alia mercatorum de alijs partibus ipsius ad emendum deportant et in omnibus partibus orientis non est homo christianus catholice? per peregrinum a mercatorum uisus que dixisset se in ipsa insula fuisse et corpus beati thome uidisse. nam conuentionum est in omnibus partibus illius que adhuc corpus beati thome apostoli tres reges deat sequi et colorem transferri et ibidem perpetuum permanere. et quomodo et qualiter et per quem modum hoc fieri deat et proficiat publice uatantur et adiciunt.

videlicet quod adhuc veniat tem-
p[us] quando h[ic] deo p[ro]fici placuerit
quod e[st] et ueniet adhuc un[us] archi-
episcopus coloniensis que[m] de[us] ad
hoc elegerit: tam prudens et po-
tens quod ordiet copulā et mati-
monium inter filium et filiam im-
peratoris romanorum et impato-
ris tartarorum quos de[us] ad h[oc]
predestinauerit et cum ipso co-
tractu et amicitia reddet xpia-
nis terra sancta et omnia ibidem
reuertentur et restituentur in bo-
num et in statum pristinum et cum
h[is] et in h[is] corpus beati thome
apostoli ad corpora trium re-
gum colonie debeat transferri
et talem et tantam custodiam ne-
storini corpori beati thome non
adhibent ex reuerencia sic p[ro]-
pter famam ex inuidia cuius ita sint
destructi et adhuc plus debeant
amichilari et desolari. ¶ Ce-
terum h[ic] nestorini utitur quod
dam libro ex veteri et nouo te-
stamento collecto et ut iudei cir-
cūduntur. Et quando potentes
erant: extunc maiores et peiores
habebat eorum heresis articu-
los. post mortem venerabilis ori-
genis in locis in quibus ipse ex-
pedire videbatur libris suis in-
seruerunt ut ipsis in eorum erro-
ribus consentire et conformari vi-
deretur in eorum errorum reueren-
ciam et honorem. Tamē de eo

43
rum in gratitudine quam circa
deum et hos tres reges habue-
runt pre omnibus hereticis in ori-
ente omnibus xpianis et sarace-
nis sunt exosi et omni fauore po-
tencia et honore apud deum et ho-
mines sunt priuati de quibus
dicere per singula esset longum
Ceterum festus beati thome apo-
stoli pre alijs apostolorum fe-
stis celeberrimum habetur in om-
nibus partibus orientis. Sed
de quibus pluribus miraculis que in p[ar]-
tibus istis et de eo leguntur et di-
cuntur de h[is] in partibus illis
nichil videtur vel reperitur. Nam le-
gitur in partibus istis quod in ciui-
tate qua corpus beati apostoli
thome quiescit ibidem ultra an-
num non posset uiuere hereticus
vel iudeus de h[is] ibidem modo
nichil scitur. Quia eius corpus abs-
que aliqua reuerencia inter pessimos
hereticos quiescit. Item
legitur quod corpus beati thome
apostoli ibidem in cathedra au-
rea resideat et dignis eucaristi-
am tradat et indignis retrahat
et de h[is] omnibus et alijs que de
beato thoma in h[is] partibus
leguntur et dicuntur penitus nichil
videtur. Sed quodam cum
corpus eius in alijs locis inter
homines catholicos quiescebat
hec omnia et quod plurima alia mi-
rabilia ueraciter uidebantur.

Item in omnibus partibus orientis
tis quod plurima mirabilia de tri-
bus regibus dicuntur et legun-
tur que in colomia non videtur
Dicuntur videlicet et legitur ibidem
quod ipsa stella que ante ipsorum re-
gum decessum supra civitatem seu
viam in motu vaus apparuit que
usque ipsorum regum corpora colomie
transferbant supra civitatem et
motu locum non mutavit sed post
quam eorum corpora colomie fuerunt
translata: extunc deinceps ipsa stel-
la ceteris stellis pulchrior et splen-
didior supra colomiam transijt et
immobilis permansit et videat in
presentem diem. **¶** Item dicunt indi-
ci in eorum libris legitur quod in
colomia ante honestissimum ipso-
rum trium regum loculum sit stella
magna aurea in modum put
ipsorum trium regum in nocte nati-
vitas domini apparuit formata
ex cuius respicere candela ante
posita tota ecclesia interrefulge-
at et illuminet. **¶** Item dicunt in-
dici in ipsorum libris legitur quod in
colomia dextra brachia ipsorum
trium regum sunt multum venera-
bilis et ditissime aliis brachiis
aureis inclusa et in vnius regis
brachij manu sit aurum et in
secundi regis brachij manu sit
thuris et in tercius regis manu
sit mirra et cum ipsa brachia prin-
cipibus et peregrinis ex reuerencia

demonstratur: extunc ipsa ossa
sacra cum instrumento argenteo
fricetur et sine donec tergat et quan-
to plus fricetur: tanto plus in modum
aromatum cum teruntur per totam ecclesiam
animam mira odoris fragrantia ex
ipsorum ossibus sacris secat. **¶** Item
dicunt indici et legitur in ipsorum li-
bris quod quicumque aliqua tribula-
tio peccatis exigentibus terre ecclesie
seu civitati colomienis instat vel
immet: extunc ipsa brachia pre-
dicta a tribus presbiteris coronis
aureis coronatis cum stella aurea
ad hoc facta ante sacramentum domini cum
per civitatem colomiensem portetur
et cum pervenerit ad aliquam ecclesiam
quam ad hoc elegerit: extunc ipsi pre-
sbyteri coronati ferunt ipsa trium
regum brachia alternativum per
alium ad dominum sacramentum in altari
positum et in modum trium regum of-
ferunt domino sacramentum munera
que ipsorum brachiis sunt annexa et quod
tunc tanta populi concursus et confu-
sus et rictio et devotio ab omnibus
populis eveniat orat et accrescat
quod de quacumque tribulatione et
angustia inimicis ab ipsis autat
¶ Item dicunt indici quod sepulchra
ipsorum trium regum beatorum in civitate
seu via in quod primo defuncti fuerunt
posita et postmodum excepti ad
huc ibidem integre remanent: ad
huc a longinquis partibus et diversis
nationibus et hominibus devote visitet

et deus pro meritis ipsorum trium regum ibidem multas virtutes operetur et dicunt quod super idem sepulchrum adhuc fit stella aurea que ab illo tempore quando ipsi tres reges primo fuerunt sepulti adhuc remansit et de merito ipsorum trium regum ad sepulchrum eorum venientibus et ipsos venerantibus multa mira et virtutes operetur in presentem diem. **¶** Item dicunt Indi qui frequenter in iherusalem et ad alias circa partes causa deuotionis mercimoniorum vel delectationis frequenter perueniunt quod adhuc in ipsa ciuitate seu ualibus habeant reliquias barlaam iosaphat et aliorum plurimorum sanctorum de semine regali reliquias venerandas. **¶** Item Indi qui iherusalem et ad alias circa partes frequenter perueniunt habent et portant penes se anulos et denarios aureos quos a peregrinis asmarinis emerunt qui reliquias sanctorum trium regum in colonia tetigerunt quos cum deuotionibus multum venerant et frequenter osculantur et asserunt quod per fidem et deuotionem per ipsos quod plurimum infirmi sanitates consequuntur. **¶** Item sunt quod plurimum peregrini qui de partibus asmarinis ad illas partes frequenter perueniunt et aliam

mercimonia de partibus istis ibidem cara recipiunt et inter alia patria et rara clenodia ibidem deferunt que de colonia asserunt detulisse et quidam ex eis deferunt ibidem terram quam de cimiteio undecim milium virginum asserunt esse sumptam et talia clenodia de colonia et talem terram querunt Indi in hospitijs talium peregrinorum et de talibus inquirunt et asserunt Indi quod in partibus eorum in horribilissimis paludibus et aquis vltima omnia alia incommoda inauditas maximarum ranarum patientes vexationes sed cum de tali terra in paludem vel aquam picatur omnes rane rauce fiunt et quod plurimum alia mirabilia de reliquijs trium regum et undecim milium virginum in omnibus partibus orientis dicuntur et leguntur plus quam in partibus istis de quibus per singula longum esset enarrare. **¶** Unde quod plurimum Indi qui frequenter iherusalem et alias circa partes propter diuersas causas perueniunt multum anxie et ardentius vltimum coloniam transire desiderarent si frigus et status patrie possent tolerare quorum etiam quod plurimum in itinere moriuntur et quod plurimum reuertuntur nam Indi postquam terram eorum et partes Indie sunt ingressi nullum

omnino frigus pati possunt-
sed statim induunt pellicea vs
q3 ad talos longa que sunt fa-
cta ex pellibus nobilissimorum
a animalium naturaliter rubeis et
multum hirsutis a licet sit in au-
gusto in feruentissimo solis ar-
dore-tamen eis videtur qd tantum
frigus in alienis partibus non
possint tolerare-quia multum
plus versus ortum solis sunt ho-
mines debiliores a minores qm
hic sunt-sed sunt optimi sagit-
tarii a in oib3 multum astuti sed
cum iherusalē a ad alias circa p-
tes indi perueniunt omnia que
de regibus a principibus ter-
ris a regnis istarum paruum
asmarinarum a specialiter de
tribus regibus a colonia a ei3
clero a populo possunt inqui-
rere a inuestigare sub alicui3
episcopi vel principis sigillo l-
litteā scripta petunt a recipiunt
vt presbitero iohanni a patri-
arche thome cerā3 possint mit-
tere a demonstrare-nā in oib3
ptib3 indie a orientis omnes po-
puli nationes a lingue hos tres
reges gloriosos multum plus qm
in hīs ptibus habent in reue-
rentia speciali a honore a meri-
to ab omnibus populis a tri-
but3 a linguis hī tres reges
gloriosi primicie gentium- ex
gētibus primicie virginū speci-

alissime sunt honorandi a glori-
ficandi- Nam hī sunt oparij
qui in inuocōe noui testam-
ti a uocōe gentium in nouis-
simis mundi temporibus p cele-
stem patrefamilias in uinea
suam missi qui mane hora pri-
ma tertia sexta nona ac unde-
cima in ipsa uinea fidelissime
laborauerunt a absq3 murmurē
mercedē egle perpetuā receperunt-
¶ Mane sc3 in iherlm a bethle-
em hī tres reges glori in iu-
deos ex ipsa uinea durissios a
iexcusabiles iudayce pfidie a
inuidie lapid s suos longe fo-
ras miserunt a eiecerunt **¶** Hora
prima hī tres reges glori in car-
ne uiuētes in gētes ipsā uine-
am diuers3 tribul cardib3 et
spinis diuersoz errorz a ydo-
late occupatā vna cum bto thō
aplo mudauerunt a nouas fidei
catholice palmites a vites in ea
mirifice plātauerunt **¶** Hora tertia
hī tres reges defuncti p venera-
bile helenā denuo congregati a
collā h3 uinee macterias ex di-
uinis impedimētis a heres3 a ydo-
latric dirutas ec de nouo repo-
suerunt a palmites fidei q in ipsa
uinea iā marcescē pira a arescē
ceperunt: vntibus a fignis irriga-
uerunt a diuers3 miracul refecerunt
qd de nouo fidei catholice vi-
neas a fructus produxerunt-:

45
Hora sexta hij tres reges
gloriosi quasi in medio mundi
in greciam et constantinopolim
translati ipsam etiam vineam ite-
rum virtutibus et signis purga-
uerunt et purificauerunt ut pluri-
fici fructus faceret ut eius pro-
pagines ad omnes fines terre
per fidem et notitiam eorum se ex-
tenderent ut omnes populi tribus
et lingue ac nationes de eorum
fructibus ac vinee uinis et botris
faciate et inebriate nomen do-
mini quod prius fulminato in
iudea latitabat ab ortu solis us-
que ad occasum collaudarent.

Hora nona hij tres reges
vinee domini sabaoth operarii
gloriosi causa in ipsa vinea pluri-
operandi per mare transeuntes
de oriente in occidentem videli-
cet de constantinopoli in medio
lanium translati ex ipsa vinea
diuersarum heresum et errorum he-
reticorum vulpeculas que ipsam
vineam diuersis erroribus et here-
si demolire nitentur per decla-
rationem et significacionem et expo-
sicionem ac interpretacionem eo-
rum munerum que domino ob-
tulerunt ut est supra dictum ex-
pulerunt effugarunt et radicibus
extinperunt. **U**ndecima vero
hora circa solis occasum extunc in
mundi et solis occasu hij tres
reges operarii gloriosi de me-

diolano in coloniam translati et
na mercede equali ab eis a ce-
lesti patrefamilias recepta per-
petuum quiescendi locum ibi-
dem elegerunt nec tamen post-
modum predictam vineam domi-
ni sabaoth virtutibus meri-
tis et signis ibidem in presente
diem colere desierunt. **N**usquam
enim in totius noui testamenti
scripturis reperitur aliquem vel
aliquos sanctos ab ortu solis
usque ad eius occasum tam re-
uerenter et gloriose specialiter et
mirabiliter sicut hos tres reges
gloriosos ad loca tam insignia
fore translatos et nouissime ad
ecclesiam et ciuitatem absque du-
bio ab omnipotenti deo ad hoc
specialiter predestinatas electas
et deputatas. **N**am quis ab or-
tu solis usque ad occasum sint
quod plurime ecclesie et ciuitates et lo-
ca magna maiora et maxima
que de sua deitate et humanita-
te pro se et alios quod plurimos suos
sanctos in vita et in morte et post
mortem specialiter honorauit et
glorificauit et quod plurimis pro-
gatiuis honorauit et consecrauit
et diuersis virtutibus et signis et
reliquiis venerandis illustrauit
et decorauit. **T**amen inter has
et hec omnia ecclesias ciuitates et lo-
ca non est aliqua ecclesia tam nobili
canonicorum collegio quod deo in christum

psom̄s ad seruiendū sint astri
cti sicut eccl̄a coloniensis orna
ta nec aliqua ciuitas tā bone
stissimo populo et alijs dei mi
nistris sicut ciuitas coloniē
decorata qđ ex dīna puidencia
sciam? specialiter fore factum
qđ omnipotens de? in ipsa eccl̄a
tam nobiles suos ministros i
stitueret et ordinaret et in hac
ciuitate tā honestissimuz popu
lum p̄destinaret in qua tā no
bilissimos tres reges suas pri
micias gentiū et virginū pepe
tue manendo collocaret. ¶ Le
tare nobile collegiū qđ te deus
tam singulari p̄uilegio amois
et precipuis p̄rogatiuis hono
ris et nature domis pre cunctis
collegijs preamauit et ditauit
et te i suos nobiles ministros
p̄elegit et ordinauit et tibi spe
cialissimuz suum thesauruz tres
reges primicias gentiū et vir
ginū et earum fundamētū ab
ortu solis p̄ alijs locis et eccl̄ijs
egregijs et insignib? sp̄ali? et
mirabilib? destinauit et p̄desti
auit et diligenti? cōmēdauit. vñ
de hīs semp̄ grācias deo age
et in eius et suarum p̄miciarū
laudibus et seruiētijs tibi speci
aliter inuēctis ex hīs et cōmis
sis de tantis beneficijs cōsecu
tis nūq̄ cesses v̄l fatigeris nec
ipsis seruire verecunderis. ¶ Ne

ut nestorini deo et suis primi
cijs et hominib? despecti et co
si ira et furore domini aliquan
do visiteris argueris et corrip
eris et extermineris et tam spe
cialissimis prerogatiuis qđ
ex hīs cunctas p̄cellis ex mag
nitudine sicut isti nestorini p̄
ueris et ab omnibus honoib?
abiceris et in extremo iudicio
cum sinistris reproberis. ¶ Sed
cum nubyanis gloriosis deo
et suis primicijs et hominib?
dilectis et electis cum quib? in
vniuerso mūdo ex hīs p̄ alijs
collegijs excoleris et ab omnib?
populis singulariter veneris
in die iudicij cum nobilissimis
tribus regibus primicijs gen
tium et virginum a dextris
cum gloria colloceris. ¶ Nec ea
am absq; presagio illa ciuitas
gloriosa que ab antiquo agrip
pina vocabatur nunc sortata ē
nomen qđ a colendo deum colo
nia nuncupatur. ¶ Nam in om
nibus partibus orientis in o
mnibus eccl̄ijs oratorijs et capell
is et locis in quib? istorum triū
regum gloriosorum laus diu
fis litteris et linguis est scrip
ta inter alia que de ipsorū lau
dib? richmatice v̄l psayce in
latino sūt scripta prout sub se
quit scriptū reperit. ¶ Ca. xlvj.

Helena crux inuenta post hys regnis e intentata congregadi regibus. **¶** Inde reges pegri m-ornant vrbeni constantin- a latis tempibus. **¶** Tandez inde sunt translati - omendati ciuitati-cui nomen ambrosia- **¶** Ter inuentos ter transla tos-nutu dei sibi datos-colit los colomia. **¶** Ort? dei occide ti-q? tres reges ter inueta-exco lunt colomiam. **¶** Nunq? locu mutaturi-nec vt olim reuerfu ri-funt p via aliam. **¶** Colut reges ppter regem-summi re gis seruant legem-colomi colo mie. **¶** Gaude felix colomia q ex speciali gracia a prouidēcia diuina tam nobilissimis tribo regibus primicijs gentium a virginum a tam nobili colle gio ipsoru ministris ornari? de quib? plus q? omnib? opi b? tuis gloriaris a vbiq? ter rarum ab onibus hominibus specialiter amais a ppter ho? vltra ones ciuitates mundi et loca specialiter indefinent que rens a venerans a frequenter pre omnibus mundi ciuitati bus regnis a locis a regibus a principibus a nobilib? tri bub? a linguis vsq? ad fines terre nominaris. **¶** Vnde qnto plus dei a suarum a tuarum p

micarum meritis a earum no bilib? ministris pre alijs mu di ciuitatibus a locis insigni b? a egregijs venerans a ama ris a extolleris :tato obligaci us in dei graciaram actione et suarum a tuarum primiciaru a earundem nobiliu ministro rum reuerencia viceuersa tene ris. **¶** Vnde deum a suas a tuas primicias a earudem nobiles ministros in tali a tanta reue retia a graz actōne q? ex hys in die iudicij sis secuta in red benda racoe. **Amen.**

¶ Liber de gestis ac trina be atissimorum trium regum tñs lacōne-qui gentium primicie a exemplar salutis onium fue runt xpianozp me **Johānem Guldenschaff de magūcia an no a natitate xpi-M-cccc-lxx vii-fideli exaraco e impssus :fi nit feliciter.**

